№ 127 ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 3

1905

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 3 № 127

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Հաս Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Եղիսաբէթ և Արմենակ Խուդանեանները իրանց խորին շնորհակալութիւնն են յայտնում այն դէրասաններին, դէրասանուհիներին և կողմնակի անձերին, որոնք իրանց թանկագին և վաղամեռիկ որդու և եղբօր

ՄԿՐՏԻՉ ԽՈՒԴԱՆԵԱՆԻ

յիշատակը յարգելով, ներկայ էին նրա թաղմանը։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջին տեղեկութիւններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ընթերցողի օրագիրը. Արձանագրութիւն. Կենտրոնական խաղաղացման ժիւրօի նիստը. Նախիջևանի աղէտի զոհերի օգտին. Նամակ Պիտրովսկից. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Մեր եկեղեցական ուսումնարանների պատմութիւնից։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այն լուրերը, որոնք վերջին օրերը հասել են մեզ աւերի ենթարկված շրջաններից, չեն կրում այն չափազանց վտանգաւոր բնաւորութիւնը, որ ունէին առաջ։ Գիւղացիները, թէ և մեծ զգուշութիւններ գործ դնելով, թէ և որոշ չափով ահ ու դող զգալով, վստահանում են դաշտեր դուրս գալ և երկրագործական աշխատանքներով զբաղվել։

Բայց գիւղացու նոր և շատ աչքի ընկնող ցաւերից մէկն այն է, որ նա բաւականաչափ սանգաղ և գերանդի չունի իր ցանքսերը հնձելու համար։ Նա եզներ ու սայլեր չունի իր հունձը կրելու, իր գութանը գործի դնելու։

Իսկ առանց երկրագործական այդպիսի անհրաժեշտ միջոցների նա անկարող է գործ տեսնել և իր հողի ու ցանքսերի տէրը դառնալ։

Կարևոր է անմիջական օգնութիւն։ Մի քանի գործիքներ կարելի է գուցէ ուղարկել հեռաւոր տեղերից, բայց միւսները պէտք է ձեռք բերվեն մերձակայ գաւառներից։

Աւերված տեղերի գիւղական ազգաբնակութեան ամենախոշոր կարիքների թւում պէտք է հաշւել նրա հագուստեղէնը, անկողինը, կօշիկները և ուրիշ տնային պիտոյքները, որոնցից նրանք զրկվել են աղէտի օրէրում։ Շատ տեղերում մարդիկ բոլորովին զուրկ են անկողնից և ստիպված են չոր գետնի վրա պառկել, առանց վերմակ գցելու իրանց վրա։

Թիֆլիսից ուղարկվեց սկզբում հագուստեղէնի և անկողինների մի ժողովածու, բայց յետոյ այդ օգնութիւնը դադարեցվեց։ Մինչդեռ կարիքը ամենևին չէ անցել և աշնան մօտերքը նա աւելի ու աւելի զգալի պէտք է դառնայ։ Ցանկալի էր, որ Հայուհեաց բարեգործական ընկերութիւնը իր սկսած համակրելի գործը շարունակէր և չը բաւականանար այն մի քանի նպաստներով, որ նա սկզբում, Երանցի շրջանում, արել էր աղէտից փնասված եղբայրների և քոյրերի համար։

—

Մեսրոպ վարդապետ Տէր-Մովսիսեան, որ գտնվում էր Նախիջևանի գաւառում և հսկում էր տեղական գործերի վրա, այժմ թողել է Նախիջևանի գաւառը և եկել հասաւ Թիֆլիս։ Մեսրոպ վարդապետը ժողովել է նիւթեր աղէտի ենթարկված շրջանի մասին։ Նրա ասելով Նախիջևանի գաւառը գտնվում է ներկայումս խաղաղացման շաւղի վրա. բայց գտնում է, որ վաղաժամ կը լինի այնտեղից զօրքերի հեռացնելը, որովհետև անհանգիստ տարրերը կարող են նորից շարժվել և քարդութիւններ առաջ բերել։

Երևանի գեներալ նահանգապետ պրինց Նապօլէօնի յատուկ թոյլտւութեամբ Մեսրոպ վարդապետ յիազօրութիւն է ստացել ժողովարարութիւններ անել Նախիջևանի հայերի օգտին էջմիածնի, Երևանի և Ալէքսանդրոպօլի գաւառներում։ Նպաստները կարող են լինել տնային և երկրագործական իրերով։

—

Օրդուբադի շրջանից մեզ հաղորդում են, որ շնորհիւ ձեռք առած միջոցների Թուրքերը յարձակումները յետ են դրված, բայց վստահութիւն չը կայ թէ տեղի չեն ունենայ նոր շարժումներ։ Գիւղերի մէջ ընթերցութիւնը կատարվում է մեծ դըժուարութիւններով։

—

Երևանի մեր թղթակից Ա. Դօ յունիսի 30-ի իր հաղորդագրութեան մէջ յայտնում է հետևեալը.

Մի քանի համառօտ տեղեկութիւններ քաղելով այն յիշատակագրից, որ ներկայացվելու էր Մեսրովբ վարդապետի ձեռքով Երևանի գեներալ նահանգապետ պրինց Նապօլէօնին Նախիջևանի և նրա շրջակայ գիւղերի Թուրքական յարձակումներից կրած զոհերի և կորուստների մասին, սրանով հաղորդում ենք այդ «Մշակի» ընթերցողներին, աւելի մանրամասն մի տեղեկագիր ընդհանուր զոհերի և կորուստների մասին թողնելով մի այլ անգամի։

Մայիսի չորրաստիկ 12-ից մինչև այժմ ենթարկվել են յարձակումների—Նախիջևան քաղաքը, որտեղ սպանվել են 49 մարդ, դրանցից 6-ը այրված, վիրաւորվել են 12-ը։ Քաղաքում եղած 195 զանազան տեսակի խանութներից կողոպտվել են 180-ը, որոնց մի մասը կողոպտվելուց յետոյ այրվել է։ Կոտրված են 20 երկաթեայ դրամարկղեր։ Կորուստը հաշված է 1,285,366 րուբլի, որից 10,000 րուբլու չափ ապրանք գտնված է Թուրքերի խանութներում թաքցրած, սակայն որոնցից ոչ մէկն էլ դեռ ևս չէ բանտարկված։

Յարձակման ենթարկված գիւղերի թիւը հաշված է 47, որոնցից 19-ը միանգամայն կողոպտված և աւերված—դրանք են Թագագիւղ, Հաջիվար, Իւխարի ուզունօբա, Դիտուվար, Նազարաբադ, Ջահրի, Մամարզա Դիզա, Խալխալ, Ալագեօզ Մազրա, Նորս, Ղարաբաբա, Արինջ, Գիժաձոր, Նորս Մազրա, Գեալջարաջուր, Նորաշէն, Սուլթան բէկ, Սես և Ալագի։ 10-ն գիւղեր կողոպտվել են ոչ բոլորովին. դրանք են Եարմջա, Թըմբուլ, Քիւլթափա, Քեարիմ բէկ Դիզա, Կուլի բէկ Դիզա, Աբրակունիս, Արազին, Գենդիվազ, Բիստ և Մարվան։ 18 գիւղեր կրել են մասնաւոր փնասներ. դրանք են Շխմահմուդ, Խալիլու, Եամխանա, Ազնաբերդ, Բաղամլու, Գեօմուր, Կազանչի, Ղուրուխ, Փարադաշտ, Գզնուտ, Ջուլֆի, Աղխաչ, Մարախրոս, Այմալու, Փարակա, Բասիս, Կարախան բէկլու և Թագքեանդ։

Յարձակման և թալանի ենթակայ այդ 48 տեղերում ապրում են ոչ պակաս 5500 տուն հայեր, մօտաւորապէս 25—30,000 հոգի. այդ տեղերում կողոպտված են 2240 տներ և խանութներ, որոնցից 138-ը մատնվել են նաև հրդեհի։ Կրած

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

III

Մակար կաթողիկոսը՝ կաթողիկոս դառնալով՝ անմիջապէս փակված դպրոցները բանալու խրատունք ստանալու հարցն է դնում, որ և թէ ինքը և թէ կառավարութիւնը մատամբ իբրև մի յարմար միջոց էին նկատում այդ քահանայապետի կաթողիկոսանալու հանգամանքները անխղճաւ տպաւորութիւնը փարատելու և նոր կաթողիկոսի վարկը ժողովրդի աչքում վերականգնելու։ Հէնց առաջին տեսակցութեան ժամանակ՝ Մակար կաթողիկոսը բանակցում է կառավարչապետ իշխան Դոնդուկով-Կորսակովի հետ դպրոցների փակման և 1884 թւի օրէնքի անյարմարութիւնների մասին, և անմիջապէս (նոյեմբերի 19 ին, 1885 թ.) հէնց Թիֆլիսում խնդրում է ներկայացնել Կայսրին 1884 թւի օրէնսդրութեան մի քանի անհրաժեշտ փոփոխութիւնների իր կազմած նախագիծը։

Կայսրը մասամբ ընդունում է այդ առաջարկված նախագիծը (1886 թ. յունվարի 16-ին), և մարտին կառավարչապետը հրամանագրում է նահանգական իշխանութիւններին թոյլ տալ, որ բացվեն 1884 թւին փակված դպրոցները։

1886 թւի կարգադրութիւնը իսկապէս գրեթէ ոչինչ չէր փոխում 1884 թւի օրէնքում։ Արդէն Մակար կաթողիկոսից առաջարկված ծրագիրը լոկ թերի, կիսատ անսկզբունք կոմպրոմիսի առաջարկներ էր պարունակում և հազիւ աննշան ձևական մի ուղղելիք էր, որից ոչ մեղմանում էր 1884 թւի օրէնսդրութեան ճնշող խստութիւնը, ոչ էլ, որ կարևորն էր, հաստատուն ապահովութիւն էր ստանում մեր դպրոցների գործունէութիւնը գալիք ոտնձգութիւնների դէմ։ Սակայն նոյն իսկ այդ առաջարկված փոփոխութիւններից էլ միայն մէկ—երկու կէտ ընդունվեց, այն էլ այնպիսի ձևով, որ փոփոխութիւնը լոկ անուանական եղաւ, մանաւանդ որ 1886 թւի կանոնները ոչ թէ 1884 թւի օրէնքի համապատասխան յօդուածների փոխարէն իբրև նոր օրէնք հաստատված էին հանդէս գալիս, այլ 1884 թւի օրէնսդրութիւնը ամբողջովին իբրև տիրող, գործօղ ընդունելով՝ 1886 թւի կանոնները դրա լոկ բացատրութիւնն յայտարարվեցին։ Յետագայում Մակար կաթողիկոսը ինքն էլ էր կառավարչապետին յայտնում, որ իր առաջարկածը մի թերի բան է եղել, քանի որ ինքը շտապել էր օրառաջ մխիթարութիւն պատճառել իր տառապեալ հօտին և ժամանակի սղութեան պատճառով հնարաւորութիւն չէր ունեցել 1884 թւի օրէնսդրութեան բոլոր յօդուածների մանրազննին կշռադատութեան վրա մտածել։

Այսպէս 1884 թւի օրէնսդրութիւնը և սրա 1886 թւի Բարձրագոյն բացատրութիւնը ընդարձակ իրաւունքներ էին տալիս պետական ուսումնարանական վարչութեանը միջամուխ լինելու մեր եկեղեցական դպրոցների կառավարմանը։ Եւ այդ միջամտելու իրաւունքի հետևանքները չէին յապաղում իսկոյն և եթ երևան գալու։

«Դպրոցները բանալու հէնց առաջին քայլափոխում անակնկալ խոչընդոտներ առաջ եկան Կովկասի Ուսումնարանական շրջանի պ. Հոգաբարձուի կողմից», գրում էր Մակար կաթողիկոսը կառավարչապետին։ Երկար գրագրութիւն է սկսվում պ. Հոգաբարձուի հետ։ Օրէնքի ամեն մի կէտ, որ պետական Ուսումնարանական Վարչութեան իրաւունքին էր վերաբերում՝ սրա կողմից աւելի քան ընդլայնող մեկնաբանութեան էր ենթարկվում. իսկ ինչ որ հայոց եկեղեցական իշխանութեան իրաւասութեան էր վերաբերում հնար եղածի չափ, ինչ շատ անգամ դեռ էլ աւելի, կրճատվում, սահմանափակվում էր։ Պ. Հոգաբարձուի այս մեկնութիւնները՝ ժողովրդական լուսաւորութեան Մինիստրից հաստատվելով՝ չափազանց ազդու նշանակութիւն էին ստանում. և Կովկասի Ուսումնարանական Վարչութեան ցանկութիւններն ու դիտաւորութիւններն, օրէնքի մեկնութեան ձևով քողարկված, ներքին գործերի մինիստրութեան օրգանների ու կառավարչապետի քաղաքականութեան ու բռնած ընթացքի առաջնորդն ու ղեկավարն էին դառնում։ Պ. Հոգաբարձուն պահանջում էր, որ ռուսաց լեզուն իր առաջարկած ծրագրով և ծաւալով աւանդվի, որ բոլոր ուսուցիչները ուսուցչութեան վկայական ստացած լինեն պետական համապատասխան դպրոցներից, որ ուսուցիչներ կարգելիս եկեղեցական իշխանութիւնը նախապէս բանակցէ իր հետ, որ հայոց պատմութիւնը և Հայաստանի աշխարհագրութիւնը չաւանդվեն իբրև առանձին առարկաներ, այլ լոկ իբրև ռուսաց պատմութեան և Ռուսաստանի աշխարհագրութեան մասեր և ռուսերէն լեզուով...

«Պ. Հոգաբարձուի այս բոլոր առաջարկութիւնները կարդալուց յետոյ, որոնց համար նախապէս ժողովրդական լուսաւորութեան Մինիստրի հաւանութիւնն էլ է ստացած, ես ակամայից այն եզրակացութեան եմ գալիս, թէ բարեխնամ կառավարութեան կամքը չէ թողնել ձեռքս այն իրաւունքները, որ մի տարի առաջ շնորհվեց ինձ Բարձրագոյն բացատրութեամբ, երբ դեռ փակ էին դպրոցները և Ձերդ Պայծառափայլութիւնը ջերմագին կարեկցութեամբ քաջալերում էիք ինձ փութացնել ուսումնարանների բացումը իմ ժողովուրդը մխիթարելու համար։ Եւ ինչպէս չը գամ այդ եզրակացութեան, քանի որ երբ գործի արդիւնքը դեռ չը տեսած, Բարձրագոյն հրահանգների գործադրութեան յարմարութիւններն ու անյարմարութիւնները դեռ չը փորձած—և ահա առաջ խնդիրներ են ելնում, որոնք գործը ուղղակի խափանման են տանում։ Այս բոլորը ակներև կը տեսնվի, եթէ համեմատենք դպրոցների բացման գործի հիմք ծառայող օրէնքները պ. Հոգաբարձուի առաջարկութիւնների հետ, որոնք նորանոր տարակուսութիւններ ու դժուարութիւններ են աւելացնում, որոնց բառնալը անհնարին կը լինի ինձ, թէ այժմ և թէ ապագայում»,—այսպէս էր գրում Մակար կաթողիկոսը կառավարչապետին 1887 թւի մարտին. «Ձերդ Պայծառափայլութիւնը տեսնում էք, որ պ. Հոգաբարձուի առաջարկութիւններն ոչ միայն հակառակ են 1884 և 1886 թւի Բարձրագոյն հաստատված օրէնքների մտքին, այլ և նսեմացնում են հայոց եկեղեցու Վարչութեան բարոյական հեղինակութիւնը, որի գլուխ Ամենայն Հայոց Հայրապետը կարծես Կովկասի ուսումնարանական շրջանի պ. Հոգաբարձուի իբր ստորադրեալն է համարվում և Կաթողիկոսի կարգադրութիւնները ուսուցիչների և աւանդելիք առարկաների դասաւանդութեան մասին միշտ կախված են լինում Կովկասի ուսումնարանական Վարչութեան հաճութիւնից. մինչդեռ սրա գործողութիւնների շրջանը օրէնքով սահմանափակված է միայն հսկողութեան իրաւունքով, և զուրկ է դպրոցները անմիջապէս ղեկավարելու իրաւունքից։ Մինչ ես յոյս ունէի Պետական ձեռնհաս անձերից հզօր աջակցութիւն տեսնել այս կրթական գործունէութեանս մէջ—խոչընդոտներ են առաջ գալիս, որոնք սպառնում են նորից փակել տալ մեր եկեղեցու դպրոցները»։ Եւ վերջը Կաթողիկոսը խնդրում է, որ իշխան Դոնդուկով-Կորսակովը միջնորդէ պ. Հոգաբարձուի վերոյիշեալ պահանջները 1884 և 1886 թւի օրէնքներին անհամապատասխան համարել, որով և հնարաւորութիւն տալ ապահովել մեր եկեղեցական դպրոցների գործի զարգացումը։ Վերջապէս, օգուտ քաղելով կառավարչապետի Պետերբուրգ լինելուց՝ Կաթողիկոսը 1889 թւի յունվարին կրկին դիմում է նրան, որ կանո-

փնասները միմիայն ապրանքով և տան իրերով կարելի է եղել հաշւել բացի քաղաքը 22 գիւղերում, որը քաղաքի կորուստներով միասին կազմում է 2,609,054 ր, 30 կ.։ Այստեղ չեն հաշված այն փնասները, որոնք առաջանալով դաշտերի, ցանքերի, այգիների և խոտատեղերի փչացումներից, կազմում են մի քանի անգամ մեծ գումար։ 22 գիւղերի կորուստները, որոնք չեն պարզված, դարձեալ մի խոշոր գումար կը կազմեն։ Այնպէս որ կորուստը կարելի է հաշվել մինչև 10 միլիօն գումարի։ Այս դեռ ևս Նախիջևանի և նրա շրջականների վերաբերմամբ։

Մարդկային զոհեր, քաղաքը և 47 գիւղերը միասին վերցրած, կազմում են 231 սպանվածներ, 58 վիրաւորներ, և 9 անհետացածներ, (2-ը աղջիկներ հաւանօրէն տառանգված)։ Բաղամլու գիւղը ամբողջովին ընդունել է մահմեդականութիւն և եկեղեցին դարձրել են մզկիթ, թէև գիւղացիք նորից վերադարձել են իրանց նախկին դաւանանքին։ Բացի սրանից ենթարկվել են կողոպուտի 22 եկեղեցիներ և 1 ուսումնարան։

Ահա, առ այժմ, այս ընդհանուր տեղեկութիւնները։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

XXVI

Յունիսի 18-ին ես գրում էի իմ օրագրի մէջ.

«Դուք էլ, հայ բժիշկներ, հասկացէք որ եթէ առ ժամանակ թողնէք ձեր յարմարութիւնները, պաշտօնները, և գնաք հիւծված մարդկանց շունչի բերելու, դրանով դեռ հերոսութիւն գործած չէք լինի, բայց մարդկային պարտաւորութիւն կատարած կը լինէք»։

Կարդացին այս տողերը մեր հայ բժիշկները։ Չեմ կարծում որ ոչ ոք կարդացած չը լինի, մանաւանդ որ հայ բժիշկների մեծամասնութիւնը, որքան գիտենք, «ազգասիրութիւն» անում է, եթէ ոչ գործով, գոնէ խօսքով։

Կարելի է, ուրեմն, հաւատալ որ շատ հայ բժիշկներ կարդացին լրագրի մէջ թէ Նախիջևանի գաւառում, դժբախտ, թալանված, սովի արհաւիրքներին ենթարկված ժողովուրդը կարօտ է բժշկական օգնութեան։

Կարդացին, խմացան, գուցէ մի վայրկեան մտածեցին։ Բայց ի՞նչ։

Այսօր «Тифлис. Лист.» լրագրում կարդում եմ մի բաց նամակ հայ բժիշկներին։ Նա գըրված է աղէտի տեղից, Հին-Նախիջևանից և գրված է այնպէս, որ ամեն մէկը պիտի կարդայ հայ բժիշկների փոխարէն։ [illegible] արդեօք իրանք, այդ բժիշկներն էլ...

Թող խօսէ ինքը, ամօթալի փաստը։

Նախիջևան է ուղարկվում «Թիֆլիսի սանիտարական խումբը» [illegible]։ Նա բաղկացած է մի բժիշկ-ուսանողից, մի մանկաբարձուհուց, մի [illegible] և երկու [illegible]։ Սանիտարական խումբ—բայց նրա մէջ և ոչ մի հայ բժիշկ։

Նոյնը [illegible] է Նախիջևանում, օգնութիւն է հասցնում, ինչպէս կարողանում է, վիրաւորվածներին։ Այժմ վիրաւորվածները առողջացել են և բժիշկ-ուսանողը շուտով պիտի վերադառնայ Թիֆլիս։

Ամօթը [illegible] է սկսվում։ Ահա ինչ է գրում բաց նամակի հեղինակը։

«Հայ գիւղերում կանանց և երեխաների հիւանդութիւնները աւելի ու աւելի սաստկանում են և սկսում են ընդունել համաճարակի կերպարանք։ Հարկաւոր է անյապաղ բժշկական և նիւթական օգնութիւն։ [illegible] բժիշկներ, բժիշկներ և բժիշկներ։ Հայ բժիշկներ, արձագանք տուէք [illegible] գիւղացի ազգաբնակութեան հեծեծանքներին։ Միթէ ձեզանից ոչ ոք չի կամենայ թեթևացնել կանանց և երեխաների տանջանքները. միթէ չեն գտնվի ձեր մէջ դժբախտ, կիսամերկ, կիսաքաղցած, հիւանդ երեխաներին օգնել ցանկացողներին»։

Սարսափելի հարցմունքներ...

Եւ հայ բժշկական դասակարգը այս գլխից արդէն տուել է իր պատասխանը. «ոչ, չի կամենայ, ոչ, չեն գտնվի»։

Մինչև այսօր այդպէս է եղել։ Մինչև այսօր լսվում էին կանանց ու երեխաների հեծեծանքները, իսկ հայ բժիշկը խուլ էր, միայն իր հաշիւներով, իր վիզիտներով էր զբաղված։ Նա ժամանակ չունի, նա կարողութիւն չունի, նա ընդունակ չեղաւ լսելու այդ հեծեծանքները, դրսի աշխարհի դարդերն ու ցաւերը։ Արդեօք սիրտ ունի՞ն հայ բժիշկները... Կասկածելի է։ Նրանց սրտերը, երևի, վաղուց են երեք բուրլիանոցների վերածվել...

«Մինչև այժմ—շարունակում է նամակագիրը—դուք խուլ էիք ձեզ դէպի ձեր քաղաքանդ եղած ժողովրդի աղաչանքները։ Ես չեմ ուզում հաւատալ, որ այժմ էլ նոյնպէս արձագանք չէք տայ աղքատութիւնից և հիւանդութիւններից կոտորվող գիւղացիներին»։

Ո՛չ, դուք չէք հաւատում։ Հաւատացէք, որ այդպէս է, հաւատացէք, որքան էլ սարսափելի լինի այդ։ Հեծեծող կանանց և երեխաներին օգնելու համար Թիֆլիսից բժիշկ ուղարկվեց, բայց դա հայ չէ, այլ վրացի։ Թիֆլիսի նպաստող մասնաժողովը վարձեց նրան, որովհետև չը գտնվեց մի հայ, որ գոնէ վարձով գնայ օգնելու։

Ահա դառն, շշմեցնող իրականութիւնը։ Ի՞նչ պէտք է անէ օտարազգի բժիշկը գիւղական ազգաբնակութեան մէջ, անծանօթ նրա լեզուին, նրա բարքերին...

Թող հայ բժիշկները տանեն, եթէ կարող են, այս ամօթի ամբողջ ծանրութիւնը, ամբողջ խայտառակ բեռը...

Որքան էլ տխուր լինեն մեզ վիճակված օրերը, որքան էլ ծանր լինեն մեր ստացած վէրքերը, քաջութիւն ունենանք, ընթերցող, մեր ներքին ցաւերը, մեր հասարակական անպիտանութիւնները մատնանիշ անելու։

Վրդովված սրտով, զայրոյթից կարմրած, կրկնենք այն, ինչ կրկնել ենք հարիւր ու մի անգամ։

Մեզ ջարդում են ամենքը։ Մենք վիրաւորվում ենք այդ բանից, մենք չենք հասկանում թէ ինչու է այդպէս։ Բայց խմանանք մի բան.—որպէս զի ուրիշները մեզ յարգեն, պէտք է, որ մենք մեզ յարգենք։

Ի՞նչպէս յարգեն մեզ։ Ի՞նչ ենք անում, որ յարգեն մեզ...

Լ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1905 Թ. յունիսի 25-ին մենք ներքոյ ստորագրողներս ի նկատի ունենալով Թաւրիզ քաղաքի վարդապետ հայր Մեսրոբի այն նամակը, որի բովանդակութիւնը կազմում են Թաւրիզ քաղաքի մուշտէիդի այն խօսքերը, իբր թէ Պարսկաստանում Ալէքսանդրօպօլ քաղաքից նամակ է ստացվել, որ այդ քաղաքում և նրա գաւառում հայերը ճնշում են Թաթարներին, ժողովեցին Ալէքսանդրօպօլ քաղաքի Թաթարական մասում տեղական ամբողջ Թաթարեան ազգաբնակութիւնը և խնդրեցին նրանց անկեղծ կերպով յայտնել իրանց կարծիքները և այն ճնշումների մասին, որ իբր թէ նրանք կրում են քաղաքի հայ ազգաբնակութեան կողմից։

Այդ բոլոր հարցերին, Ալէքսանդրօպօլ քաղաքում ապրող բոլոր Թուրքերը առանց բացառութեան, որոնց մէջ հարց ու փորձ արինք, թէ միասին և թէ առանձին առանձին, պատասխանեցին, որ մեր, Թուրքերի և հայերի մէջ եղած յարաբերութիւնը երբէք այնպէս բարեկամական չէ եղել, ինչպէս այժմ։ Ամբողջ ժամանակի ընթացքում ամենաթեթև ընդհարումն անգամ տեղի չէ ունեցել հայերի և Թուրքերի մէջ։ Թէ Ալէքսանդրօպօլում և Թէ նրա գաւառում հայ և Թուրք ազգաբնակութիւնը հաւատացած է, որ ապագայում էլ նրանց լաւ և եղբայրական յարաբերութիւնները չեն փոխվի։ Իսկ ինչ վերաբերում է այն նամակին, որ իբր թէ մուշտէիդը ստացել է Ալէքսանդրօպօլից և իր մէջ բովանդակում է հայերի Թուրքերին ճնշելը, դրա համար Ալէքսանդրօպօլ քաղաքի ամբողջ Թուրք ազգաբնակութիւնը պատրաստ է երդուել Ղուրանով, որ այդ նամակը գրված է ոչ թէ Ալէքսանդրօպօլից, այլ գրված է հաւանօրէն մի այնպիսի մարդու ձեռքով, որ ծանօթ չէ տեղական կեանքի պայմաններին և ցանկանում է միմիայն թշնամութիւն սերմանել Ալէքսանդրօպօլի գաւառում, ուր ոչ մի անգամ թիւրիմացութիւններ տեղի չեն ունեցել հայերի և Թուրքերի մէջ և որտեղ վարչութիւնը խիստ հետևում է, որ այդպիսի թիւրիմացութիւններ չը լինեն, թէ մէկ և թէ միւս կողմից։

Վերոյիշեալ բոլոր ասածները իրանց ստորագրութիւններով հաստատում են կամաւոր կերպով ընտրված ներկայացուցիչները, Ալէքսանդրօպօլ քաղաքի Թուրք ազգաբնակութեան պատուաւոր անդամները։

Իսկ մեր կողմից, մենք էլ, Ալէքսանդրօպօլի գաւառի ռուսաց դատաստանական և վարչական իշխանութեան ներկայացուցիչներս և այս արձանագրութեամբ հաստատում ենք, որ Անդրկովկասում ծագած անկարգութիւնների ամբողջ ժամանակի ընթացքում, թէ Ալէքսանդրօպօլ քաղաքի և թէ նրա գաւառի ամբողջ տարածութեան վրա հայերի և Թուրքերի մէջ գոյութիւն ունեցող փոխադարձ յարաբերութեան հողի վրա խաղաղութիւնն ոչ մի անգամ չէ խանգարվել։ Բացի դրանից մենք սրանով հաստատում ենք, որ ամբողջ ժամանակի ընթացքում (1904—1905) ոչ մի ընդհարումն, ոչ մի կողոպուտ կամ սպանութիւն այդ հողի վրա տեղի չէ ունեցել և հաւատացած ենք, որ օգնութեամբ հայերի և Թուրքերի ընդհանուր Աստուծոյ, նոյնպէս և Թուրք և հայ ազգաբնակութեան լաւ և ազդեցիկ մարդկանց շնորհիւ այդ լաւ և հարևանական յարաբերութիւնները ապագայում էլ կը շարունակվեն։ Մենք հաւատացած ենք, որ Անդրկովկասի միւս նահանգներում և գաւառներում եղած անկարգութիւններն էլ մի անգամ ընդ միշտ կը վերջանան և այլ ևս չեն կրկնվիլ։

Սոյն արձանագրութիւնը մենք կազմեցինք որպէսզի Ռուսաստանի բարեկամ և հարևան բոլոր բնակիչների հասարակական կարծիքը հանգստացնենք։ Արձանագրութիւնը կազմված է Ալէքսանդրօպօլում 1805 Թուի յունիսի

նաւորվեն հայոց եկեղեցական իշխանութեան և Կովկասի ուսումնարանական Վարչութեան յարաբերութիւնները հայոց եկեղեցական դըպրոցների կառավարման վերաբերմամբ։

1889 Թուի մարտի 22-ին Բարձրագոյն մի նոր հրաման է լոյս տեսնում, որով սակայն աւելի ևս սահմանափակւում և կրճատւում էին մեր եկեղեցական դպրոցների ինքնուրոյնութիւնն ու գործունէութիւնը։ Հայոց պատմութեան և Հայաստանի աշխարհագրութեան առանձին դասաւանդումը (որ միշտ գոյութիւն է ունեցել մեր դպրոցներում) վերացվում է. Թէև ուսուցիչներին պաշտօնի կարգելը և պաշտօնից հեռացնելը ընդհանուր կարգով եկեղեցական իշխանութեան ձեռքն էր մնում, բայց հոգաբարձուին իրաւունք էր տրվում, որ [illegible] ուսուցիչներին հեռացնելու անհրաժեշտ դէպքում գրէ Թեմական Առաջնորդին. առաւել ևս, [illegible] և Ռուսաստանի աշխարհագրութեան ուսուցչի համար հէնց նոյն տարվանից սահմանված ուսուցչական ցենզ պահանջ էր դըրվում, իսկ յիշեալ առարկաների ուսուցիչներին 5 տարի ժամանակ էր տրվում ուսուցչութեան իրաւունք ձեռք բերելու համար։

Մեր եկեղեցական դպրոցների կեանքում խիստ նշանակալից պէտք է համարել 1891 Թուի մարտի 2-ի Բարձրագոյն հրամանը, որը թէև ոչ մի նոր յատուկ կարգ չէր սահմանում, բայց պարզ, [illegible] կերպով որոշում էր կառավարութեան վերաբերմունքը և [illegible] քաղաքականութիւնը մեր դպրոցների նկատմամբ։ Այդ հրամանի առաջին յօդուածը պատուիրում է հայոց եկեղեցական դպրոցների գործերի վերաբերմամբ պահանջել, որ ճշգրիտ և անխուս կատարվեն 1884 և 1886 Թուի օրէնքները և [illegible]։ Եթէ կաթողիկոսը կամ նրա [illegible] ... օրէնքները, թոյլ տալ Ուսումնարանական շրջանի Հոգաբարձուին միջնորդել Կառավարչապետի առաջ նոյն դպրոցը փակելու։ Նոյն Բարձրագոյն հրամանի յետագայ կէտերը գալիս են պատճառաբանելու և բացատրելու նախորդ սպառնական յօդուածի խըստութիւնը։ Այս կէտերը հրամայում են ներքին գործերի Մինիստրին՝ Բարձրագոյն բարեհաճեցողութեան մատուցանել հայոց հոգևորականների դէմ գործադրվելիք պատժական միջոցների մի ծրագիր (նման կաթօլիկ քահանաների համար եղածին), և թոյլ են տալիս ներքին գործերի Մինիստրին և Կովկասի Կառավարչապետին վանք կամ այլ արգելարան քշել Կառավարութեան պահանջներից խուսափող կամ պետական ու հասարակական կարգի համար վնասակար հոգևորականներին և աքսորել Կովկասի սահմաններից ով որ հաղորդակից կը լինի Թիւրքիայի հայերի քաղաքական շարժման, որ հասել է նաև Ռուսաստանի սահմանին *)։

Այս բարձրագոյն կարգադրութիւնից յետոյ մեր եկեղեցական դպրոցների հարցը սուր կերպարանք է ստանում և վերահաս լուծման եղանակը դժուար չէր նախատեսել. Թէև պէտք է խոստովանել, որ հանգամանքների լըջութիւնը մեր եկեղեցու-վարչութեան համար ըստ երևոյթին պարզ չէր։

Եւ ահա մինչդեռ Մկրտիչ Կաթողիկոսը ուսուցիչներից ցենզ պահանջելու համար սահմանված ժամանակամիջոցը երկարացնելու մասին միջնորդութիւններ անելով էր զբաղված, անակնկալ կերպով մի նորահնար «փաստ» է հրապարակ դուրս բերվում մեր եկեղեցական դպրոցներին վերջ դնելու համար։ Կովկասի ուսումնարանական վարչութեան նախաձեռնութեամբ և թելադրութեամբ հարց է յարուցվում, թէ մեր եկեղեցական դպրոցները՝ 1884 Թւի օրէնսդրութեան 1 յօդուածի հակառակ՝ անհամապատասխան եկամուտներով են պահվում, օրինակ մասնաւոր անձերի նուիրաբերութիւններով, հասարակական տուրքերով, բարեգործական ընկերութիւնների նըպաստներով, աշակերտների ուսման վարձով. ուստի այս հիմամբ,*) (որ սակայն լոկ մի ձևական պատրուակ էր իրօք), մեր դպրոցներից 168-ը իրաւունք չունեն եկեղեցական համարվելու, «ապօրինաբար են եկեղեցական կոչվում», և պէտք է յանձնվեն Կովկասի Ուսումնարանական Վարչութեան լիակատար իշխանութեանը։ Կաթողիկոսի բողոքները, օրէնքի վրա հիմնված առարկութիւնները թէ ներքին գործերի մինիստրին, թէ կառավարչապետին անզօր են լինում։ 168 դպրոցը փակվում են ուսումնական տարվայ կէսին։ Ներքին գործերի մինիստրը պատասխանում է, որ հայոց 168 եկեղեցական դպրոցները Ուսումնարանական Վարչութեանը յանձնելու պահանջը ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի որոշման վրա է հիմնված, և որ ինքը իր կողմից Կաթողիկոսի առարկութեանը համաձայն չէ և բաւարար հիմք չէ տեսնում կոմս Դելիանովի այդ վճիռը վերացնել տալու։ Կաթողիկոսը յատուկ պատգամաւոր է ուղարկում Պետերբուրգ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանին, որ բանակցէ ներքին գործերի մինիստրի հետ՝ թիւրիմացութիւնները փարատելու և պարզաբանելու, թէ, քանի որ 1884 Թւի օրէնսդրութեան 1 յօդուածը սահմանում է, թէ եկեղեցիներին և վանքերին կից եղած դպրոցները պահվելու են կամ բացառապէս եկեղեցական ու վանքական գումարների հաշւով կամ ծխականների նպաստատուութեամբ, արդեօք այս «ծխականների նպաստատուութիւն» ասածը ի՞նչպէս պէտք է հասկանալ, ծխականների ո՞րպիսի օժանդակութիւնը օրինաւոր է և ո՞րպիսին ո՛չ, որպէս զի դպրոցները սեպտեմբերին բանալու դժուարութիւնները վերացվեն։ Սակայն մինիստրի պատասխանը պարզ՚ից թիւրիմացութիւն թւացող դէպքերի անակնկալ խելութիւնը։

«Եկեղեցական դպրոցները անհամապատասխան եկամուտներով պահելը երկրորդական խնդիր է, ասեց մինիստրը (1896 Թւի ապրիլ). գլխաւորն այն է որ կառավարութիւնը այլ ևս անկարելի է համարում դպրոցները հայոց հոգևոր իշխանութեան ձեռքին թողնել. ոչ միայն 168 դպրոցը, այլ մնացած մի քանիսն էլ բոլորը յանձնվելու են ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեանը»...։ 1896 Թւի մայիսին Կաթողիկոսը դիմում է խնդրագրով Կայսրին և յուլիսին մերժում ստանում։

168 փակված դպրոցների տեղում եկեղեցիները նորից սկսում են ծխական դպրոցներ բանալ, այս անգամ աշխատելով զուտ «եկեղեցական» արդիւնքներով պահել։ Բայց Կովկասի կառավարչապետի օգնականը 1891 Թւի Բարձրագոյն հրամանի 1 յօդուածը այն մտքով է մեկնում, իբրև թէ «անկանօնաբար» եկեղեցական կոչվող և փակված դպրոցների տեղ այլ ևս եկեղեցական դպրոց բանալու իրաւունք չը կայ։ Կաթողիկոսը բողոքում է (1897 Թ. յունվար), որ այս կարգադրութիւնը իրօք տիրող օրէնքի վերացում է հանդիսանում։ Կաթողիկոսին սակայն տեղեկացնում են, որ թէև իր առարկութիւնը կառավարչապետի ապօրինի կարգադրութեան դէմ իրաւացի է, բայց և այնպէս նախկին օրէնքի վրա պնդելը այլ ևս միտք չունի, քանի որ արդէն Բարձրագոյն բարեհաճութեամբ շատ շուտով փոխվելու են այդ օրէնքները.

Սիրական Տիգրանեան

---

*) 1891 Թւի այս Բարձրագոյն հրամանը ներքին գործերի ներկայ Մինիստրի (Բուլիգինի) զեկուցմամբ այս տարվայ ապրիլին Կայսրը բարեհաճել է վերացնել։

*) Այս տարօրինակ և աւելի քան անպատեհ պատճառաբանութեան հեղինակը Կովկասի ուսումնարանական վարչութիւնն էր, և պ. Հոգաբարձուն դեռ 1895 Թւի գարնանը մասամբ նոյն այդ պատճառաբանութեամբ թոյլ չէր տուել, օրինակ, որ Ելենենդորֆ գիւղում ծխական դպրոց բացվի։

28-ին։ Ալէքսանդրօպօլի յաջորդ Կիւրեղ վարդապետ, Ալէքսանդրօպօլի գաւառի դատախազի օգնական Մարցինկեվիչ, գաւառապետ Մակարով, ժանդարմիական օֆիցեր Անկիլեվ, քաղաքագլուխ Տէր-Պետրոսեան, Թուրք ազգաբնակութեան պատուաւոր ներկայացուցիչներ, որոնք ազատ ընտրված են Ալէքսանդրօպօլի Թուրք ազգաբնակութեան կողմից Մոլլա Ալի Թարվերդիեվ, Մահմեդ Կասիմ Գուլիեվ, Ռահիմ բէգ Թէյմուրազ բէգ օղլի, Աբբաս աղա Իբրահիմ օղլի, Սուլթան բէգ Խուդադատբէգով։

Անա հեռագիրը, որ խփվեց Թաւրիզի Ռուսաց հիւպատոսին, պատճէնը Մեսրոբ վարդապետին. «Ալէքսանդրօպօլում և նրա շրջանում հայերի և Թուրքերի մէջ խաղաղութիւնը և բարեկամութիւնը երբէք չէ խանգարվել։ Մուշտէիդի Ալէքսանդրօպօլից ստացած տեղեկութիւնները անհիմն և սուտ են։ Այսօր ժողովեցին վարչութիւնը և Թուրք ազգաբնակութիւնը և հաստատեցին, որ հայերի կողմից ոչ մի ճնշումն չէ եղել Թուրքերի վերաբերմամբ, կազմեցին ընդհանուր ստորագրութիւններով արձանագրութիւն և ուղարկեցին մուշտէիդին։

Հեռագիրը տուէք մուշտէիդին։»

Կիւրեղ վարդապետ, դատախազի օգնական Մարցինկեվիչ, գաւառապետ Մակարով, ժանդարմիական սպայ Անկիլեվ, քաղաքագլուխ Տէր-Պետրոսեան, պատուաւոր մոլլաններ Ալի Թարվերդիեվ, Մահմեդ Կասիմ Գուլիեվ, Ռահիմ բէգ Թէյմուրազ բէկ օղլի, Աբբաս աղա Իբրահիմ օղլի, Սուլթան բէգ Խուդադատբէգով։

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԽԱՂԱՂԱՑՄԱՆ ԲԻՒՐՕԻ ՆԻՍՏԸ

—

Ուրբաթ, յունիսի 1-ին, ժամը 8-ին, դումայի դահլիճում կայացաւ կենտրոնական բիւրօի նիստը, որին մասնակցում էին 20 անդամներ, նախագահութեամբ պ. Ալ. Քալանթարի։

Ձեկուցվեց, որ Ղազախ գաւառի բնակիչ Ջաղէթեանի նամակը, որով յայտնում է բիւրօյին, թէ որքան իրան յայտնի է, Ղազախ գաւառում չեն կարող ընդհարումներ տեղի ունենալ հայ և Թուրք ազգաբնակութեան մէջ։ Ապա բիւրօի անդամ Շարաֆ բէգ Միրզայէվ զեկուցեց մի մասնաւոր նամակ, որ յայտնում էր, թէ ենթադրութիւն կայ, գուցէ Շուշում ևս ընդհարումներ ծագեն, որովհետև դրութիւնը հայ և Թուրք ժողովրդի մէջ լարված է։ Ժողովը որոշեց դիմել Շուշում գտնվող ազդեցիկ անձանց և բէկերին՝ ամեն հնար ի գործ դնել որ և է ընդհատման առաջը առնել։

Ժողովը որոշեց անմիջական յարաբերութեան մէջ մտնել գաւառական քաղաքներում գոյութիւն ունեցող խաղաղացման կոմիտէների հետ, իսկ որտեղ չը կան այդպիսի կոմիտէներ, աշխատել հաստատել։ Ապա, որոշելով կազմել կատարողական կոմիտէ, բաղկացած 4 հոգուց, ժողովը ընտրեց կոմիտէի նախագահ դօքտօր Վասաձէին, փոխ-նախագահ Վեսելօզօրովին և անդամներ—Ասլանբէգովին և Հ. Առաքելեանին, որոնք պէտք է կատարեն և քարտուղարական պաշտօն։

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԱՂԷՏԻ ԶՈՀԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

Ստացանք Նախիջևանի աղէտի կոհերի օգտին. 1) Ս. Ղիասեանի ձեռքով հաւաքած ընկերների շրջանում 25 ր. 80 կ., նուիրատուներն են—Ս. Ղիասեան, Շահպարոնեան, Վասիլեան, Ծերմակեան, Սլաբօսակի, Ղոնդաղսազեան, Ղազար, Արազեան, Ի. Բէգինեաֆ, Ե. Զուրաբեան, Բրինձի՝ 1-ական ռ., Տ. Կոխնաուռ 3 ր., Ա. Ղալբեան 2 ր., Գ. Ներսիսեան, Ս. Իփամաշիլի, Ս. Ղալբեան, Գրիգորեան, Ա. Սերոնեան, Վ. Յարութիւնեան, Պետրոսեան, Ասատուրեան, Ս. Սարգսեան, Ա. Ղալբեան, Լ. Մելիքեան, Ս. Ղարիբեան, Ն. Թանգրեան, Մ. Սուքիասեան և Գ. Մերգրեան 50-ական կ., Տէր-Յակոբեան 30 կ., Ենոք 40 կ., Բեջանդեան 25 կ., Իսակովի, Ամաթեան, Արքահամեան և Թումանեան 20-ական կ., Մ. Սարգսեանն 5 կոպէկ։ 2) Օր. Մարիամ Ղոնդախեանի ձեռքով հաւաքած 18 ր., որ նուիրել են հետևեալ անձինք—տ.տ. Կ. Յարութիւնեան 3 ր., Կ. Բաշնջաղեան և Վ. Արքահամեան 2-ական րուբլի, Ա. Մսերեան, Կ. Մալխեան, Ս. Մալխեան, Ս. Միլիք-Այվազեան, պ. պ. Մ. Գրիգորեան, Տ. Ղարեան, Ս. Յարութիւնեան, Վ. Խովայեան, Ն. Մանոյ 1-ական րուբլի, տ.տ. Օ. Խովայեան, Ա. Բասոնեան, Շ. Մալխեան, և մի ՈՖ 50-ական կոպէկ. 3) Տ.տ. Լևոնեան և Մայրունեանի ձեռքով հաւաքած 214 ր., որ նուիրել են հետևեալ անձնաւորութիւններից.—Նաղաշբէկեան, պ. Աֆրիկեան, տ. Վ., Մանթաշեան և ընկերութիւն 25-ական րուբլի, Թիֆլիսի ընկերութիւն 35 րուբլի, Եզն. Ալշվանգ, պ. Ռոստոմեան և պ. Նուբարեան 10-ական րուբլի, Եզն. Գուլաշաեան 6 ր., պ.պ. Գիւրջեան, Սուսամեան, Արզեան և տ. Դիրգիրեան 5 ական ր., պ. պ. Դոզոնեան, Ամիրզադեան, Կաֆեան և Լեմբլեան 3-ական ր., օր. Սարգսեան 2 ր. 50 կ., տ. Բայանեան և պ. Ամիրաղեան 2-ական ր., պ. Տէր-Միքայէլեան 1 ր. 50 կ., տ. Արզեան և պ. Ցովսէփեան 1-ական ր., պ. Սանանեան և մի ՈՖ 50-ական կոպէկ։ 4) Գ. Ելաղեանից 75 ր., որ հաւաքել է հետևեալ անձնաւորութիւններից. Գրեսսար 20 ր., Ի. Միմեսո, Լ. Լեւին, Իւ. Կռնեց Ա. Լևին, Վայնենբաում և Լեմանզոռն՝ 3-ական րուբլի, Բլազման, Բեկներ, Դինըրոսք, Գէլեր և Գինսբերգ 5-ական ր., Շենդեց 10 ր. և մի ՈՖ 2 ր.։

ՆԱՄԱԿ ՊԵՏՐՈՎՍԿԻՑ

—

Յունիսի 24-ին

Որ հայերի և պարսիկների մէջ ազգայնական ու կրօնական և կամ անտեսական հողի վրա հիմնուած ծանրակ թշնամութիւն չը կար և որ այդ թշնամութիւնը ինչ որ մութ ույժեր ձգտում են սերմանել, ապացուցներից երբև մինը կարող է ծառայել նաև այստեղի հայերի և պարսիկների յարաբերութիւնը։ Հայերը և պարսիկները տասնեակ տարիներից ի վեր ապրում են այստեղ համերաշխ և սիրով և որ և է ատելութեան կամ թշնամութեան ցոյց և ոչ մինի կողմից տակաւին մինչև օրս չի նկատուած։ Բայց սև հոգիները դադար չունեն, այստեղ ևս աշխատեցին համերաշխութիւնը խանգարել։ Բագւի կոտորածից յետոյ այդ մութ զօրութիւնը սկսեց այստեղ Պետրովսկում ևս չար սերմեր ցանել և աշխատել այդ երկու ազգերին իրար հետ թշնամացնել, իրար դէմ զինել։

Սակայն այդ չար սերմերը անպտուղ մնացին և համերաշխութիւնը պարսիկների և հայերի մէջ խախտել չը կարողացան։ Թող, երբև ապացոյց համերաշխութեան ծառայի հայ-պարսկական ներկայացումը յօգուտ Երևանի նահանգի աղէտից վնասվածների, որը տեղի ունեցաւ տեղիս հասարակական ժողովարանի դահլիճում ամսիս 22-ին։ Խաղացին «Կրթ-կրթ», «Փաստաբանի մօտ» վօդեվիլները և պարսկերէն լեզւով «Էվ Թերբիեսունուն բեր չեքիլի», Ն. Վեզիրովի, վերջն էլ ասիական երաժշտութիւն և երգեր։ Մասնակցում էին տիկ. Շ. Մարգարեանց, օր. օր. Ս. Հողասափեան, Н. Савиничъ, պ. պ. Ռ. Կարագեղեան, Յ. Գարգաշեան, Али Касимовъ, Դ. Տէր-Յովհաննիսեան, В. Степановъ, Ա. Գուրգէնեան, Յ. Սարգսեան, Г. Абдуловъ, И. Абиловъ, А. Алиевъ, Н. Агаевъ և М. Ахундовъ։ Խաղացողները համարեա բոլորն էլ սիրողներ էին և թէև առաջին անգամն էին բեմ դուրս գալիս, բայց և այնպէս գոհացուցիչ կերպով տարան իրանց դերերը. Ներկայացումն ընդհանրապէս յաջող անցաւ և հանդիսականները լաւ տպաւորութեան տակ ու գոհ սրտով հեռացան դահլիճից։ Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր երկու ազգերի—հայերի և պարսիկների երկսեռ բազմութիւնով, միայն աչքի էր ընկնում մահմեդական իգական սեռի բացարձակ բացակայութիւնը։ Ներկայացումից յետոյ պարսիկներից շատերը խնդրում էին յաճախակի կազմակերպել այդպիսի խառը (հայերէն-պարսկերէն) ներկայացումներ։ Ներկայացումից զուտ արդիւնք մնաց 202 րուբլի 60 կոպէկ, որն և ուղարկվեց Երևանի պ. Նահանգապետին աղէտից վնասվողներին (առանց ազգի և կրօնի խտրութեան) նիւթական օգնութիւն հասցնելու համար։

Պետրովսկեցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը երէկ, շաբաթ, օրվայ ժամը 2-ին, Կօջօր ամարանոցից վերադարձաւ Թիֆլիս։

—

Երէկ, յուլիսի 2-ին, Կովկասի Փոխարքայի պալատի եկեղեցում հոգեհանգիստ էր նշանակված Մոսկվայում սպանված Մոսկվայի քաղաքապետ կոմս Շուվալօվի համար, որը Կովկասի փոխարքայի փեսան է։ Հոգեհանգստին հայ հոգևորականութեան կողմից ներկայ էին թեմակալ առաջնորդ Գարեգին եպիսկոպոսը, Մեսրոպ և Եփրեմ վարդապետները և երկու քահանայ։

—

Թիֆլիսի նահանգի ազնուականութեան պարագլխի պաշտօնակատար իշխան Ա. Ի. Ջամբակուր-Օրբէլիանին ազնուականութեան ներկայացուցիչների հետ միասին յունիսի 30-ին գնաց Կովկասի Փոխարքայի պալատը և կոմսին յայտնեց իր և ազնուականութեան կողմից ցաւակցութիւն Փոխարքային հասած ընտանեկան դժբաղդութեան առիթով և ասաց հետևեալ խօսքերը. «Ձերդ պայծառափայլութիւն։ Վրաց ազնուականութիւնը խորապէս ցնցված ձեզ և ձեր ընտանիքին հասած զարհուրելի դժբաղդութիւնից, խնդրում է ձեզ ընդունել մեր հոգեկան խորին ցաւակցութիւնը»։

—

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, Թիֆլիսի պօստ հեռագրատան բոլոր պաշտօնեաները խնդիր էին ներկայացրել իրանց վիճակը բարելաւելու մասին։ Այժմ Պետերբուրգի պօստ-հեռագրական գլխաւոր վարչութիւնը պատասխանել է այդ խնդրին, որ եթէ այդպիսի խնդիր նորից կրկնվի, ստորագրողները կարձակվեն պաշտօնից։ (Бирж. Вѣд.)

—

Բօրչալուի գաւառի Աղ-Թաղլի գիւղի Թուրք բնակիչները, որոնք Ռօդինօվկա գիւղի վերևներում ամարանոց են գնացել, յարձակում են գործել Մարտկօբի գիւղի (Թիֆլիսի գաւառի) վրացի ազգաբնակութեան վրա, սպանել են նրանցից Իսահակ Զազունաշվիլիին, քշել տարել են 350 գլուխ ոչխար և վիրաւորել 17 ոչխար։

—

Կովկասի Փոխարքայի դիւանատունը ուղարկել է Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութեան 8,200 րուբլի, որ դեռ մնացել էր պետական գանձարանում իբր պահեստ դիւանատան անունով։ Դա մնացորդն է այն գումարի, որ Կովկասի նախկին կառավարչապետի օրով նուիրատուութեամբ հաւաքված էր Թիւրքահայ գաղթականներին օգնելու համար և դեռ ամբողջովին չէր գործադրվել։ Մնացել էր դեռ 28,200 րուբլի, որից Կովկասի Փոխարքայի հրամանով 20,000 ր. փոխադրվեց Երևանի նահանգապետի նախագահութեամբ կազմված յանձնաժողովին, բաժանելու Երևանի նահանգում ապրող այն Թիւրքահայերին, որոնք վնասվել են վերջին աղէտներից։ Այժմ դիւանատունը ուղարկելով 8,200 ր., խնդրում է բաժանել կարօտ Թիւրքահայ գաղթականներին և հաշիւ ներկայացնել իրան։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ «Մշակի» № 124-ում տպված Նախիջևանի աղէտի զոհերի օգտին 118 ր. 40 կ. գումարի հաւաքման չէ մասնակցել Յովսէփ քահանայ Ամիրխանեանը, այլ հաւաքել են միայն տ.տ. Արարատեան և Միրզայեան։

—

Н. Об. լրագիրը լսել է հաստատ աղբիւրից, որ հանգուցեալ Կարապետ Եզեանի թողած կարողութիւնը հասնում է 50,000 րուբլու։ Այդ գումարը հանգուցեալը կտակել է իր եղբօրը ցմահ օգտվելու, իսկ մահից յետոյ մնալու է Կարնի Սանասարեան դպրոցին։

—

Անդրկովկասի երկաթուղիների գլխաւորը հրամայել է բոլոր մասերի կառավարիչներին դուրս գալ այն բոլոր ծառայողների ռոճիկներից, որոնք մասնակցել են յունիսի գործադուլներին։

—

Անդկովկասի երկաթուղիների ծառայողների համար որոշված է յուլիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը շաբաթական մի-մի օր հանգիստ տալ. ծառայողների կէսը հանգստանալու է շաբաթ օրերը, միւս կէսը երկուշաբթի օրերը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«С. Петерб. Вѣд.» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Սասունի սով Թիւրքաց Հայաստանում Թիւրքաց կառավարութիւնը եռանդուն միջոցներ է ձեռք առել, որ բնաջինջ անէն հայ ժողովրդի մնացորդները. իսպառ քարուքանդ եղած հայերը ենթարկված են եռապատիկ հարկերի, որ կառավարութիւնը հրամանագրել է հաւաքել անողոք խստութեամբ։ Այդէն ժողովրդի վրա մի կողմից յարձակվում են Թիւրքաց ժանդարմները պահանջելով վճարել ծանր հարկերն ու տուրքերը, միւս կողմից քրդերը խլում են նրանցից վերջին պաշարները... Այս ճնշումների պատճառով Սասունի, Մուշի, Բիթլիսի և նրա շրջականների, Սպարկերտի, Գանձակի, Վասիցի, Արբերդի, Մոխրաբերդի, Իբէնչի, Կառկառի, Խլաթի, Երանի, Մօկակի, և ուրիշ տեղերի հայերը բառի բուն նշանակութեամբ մեռնում են սովից։ Դժուար է օգնութեան սպասել դրսից, քանի որ քրիստոնէական գթասրտութիւնը վաղուց է չորացել հայերի վերաբերմամբ»։

ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

1 յուլիսի

ԲԵՐԼԻՆ, 30 յունիսի։ «Կեօլնի Լրագիրը» Վիտտէի նշանակման առիթով, իբրև գլխաւոր լիազօր խաղաղութեան բանակցութիւնները վարելու համար, այն միտքն է յայտնում, ըստ երևոյթին, կիսա-պաշտօնապէս, թէ այդ նշանակման նպատակն է հեռացնել այն կասկածը, որ իբր Ռուսաստանը լուրջ կերպով չէ վերաբերվում Ռուսաստանի և Եապօնիայի լիազօրների առաջիկայ դրագմունքներին։—Վիտտէի նշանակումը ընդունվեց այստեղի բօրսական շրջանների կողմից բուռն հաճոյքի ըզգացումով։

ԱՇՆԳՀԱՅ, 30 յունիսի։ Չինական պօստատան վարչութիւնը յայտնում է, որ հաղորդակցութիւնը Նիւ-Չժուանի և մանջուրական բոլոր այն քաղաքների մէջ, որոնք գտնվում են Մուկդէն-Խարբին երկաթուղային գծի վրա, ընդհատված է։

ԲԱԹՈՒՄ, 1 յունիսի։ Գործադուլը վերջացաւ։ Քաղաքի մէջ հանգստութիւն է։

ՏՕԿԻՕ, 30 յունիսի։ Յունիսի 27-ին միկադօն ուղարկեց Էդուարդ Թագաւորին սրտագին բովանդակութեամբ մի նամակ, որով շնորհակալութիւն է յայտնում պրինց Արիսգավային ցոյց տուած հիւրասիրութեան համար։—Պեկինի թղթակիցը իմացել է, որ ռուսաց զօրքի կապիտան Կազակօվը մտադիր է գնալ ռուսական զօրքով Լխասսա։ Թագաւոր Կայսրը պարգևել է Նուէր դալայ-լամին ապարանջան ադամանդներով։

ՏՕԿԻՕ, 30 յունիսի։ Եապօնական կայսերական զոյգը ստորագրել է մի գումար, որ կազմում է կօրէական արտաքին փոխառութեան կէսը։

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 յունիսի։ Լուր է ստացվել, որ եապօնացիները չը նայելով Չինաստանի բողոքին, ույժով արգելում է մանդարիններին հաւաքել հարկերը Տէլինի, Տօնկիօնի, Լեօխէի և Մուկդէնի շրջանում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ Լինեվիչի ամենահպատակօրէն հեռագիրը Նորին Մեծութեան յունիսի 30 ին. «Գեներալ Լեապունօվից ըստացվել է զեկուցումն յունիսի 29 ին որ ըստացված տեղեկութիւնների համաձայն, մեր զօրախմբերից մինը յունիսի 28 ի գիշերը, Եւլանի և Վլադիմիրսկի մէջտեղ կռիւ ունեցաւ, որ հասցրվեց սուինների, հակառակորդի հետ, որի ույժերը մեծ էին»։

ՀԵՖԼԷ, 1 յուլիսի։ Երէկ, «Հօհէնցօլլերն» զբօսանաւի վրա կայացաւ Օսկար թագաւորի և թագաժառանգի տեսակցութիւնը Վիլհէլմ կայսրի հետ։

ՕԴԷՍՍԱ, 1 յուլիսի։ Քաղաքագլուխը առաջարկութիւն արեց դումային յատկացնել 3000 էժան ճաշ տառապող ժողովրդին և 4000 հասարակական շինութիւնների կազմակերպութեան համար։ Շուտով կը սկսվի ուղևորական գնացքների շարժումը։—Վնասված օտարահպատակ առևտրականները դիմում են հիւպատոսարաններին միջնորդելով աջակցութիւն ցոյց տալ ստանալու ռուսաց կառավարութիւնից ստացված վնասները, հրդեհի ժամանակ։

ՀԱՋԻՔԷՆԴ, 1, յունիսի։ Շուշի քաղաքում յարձակվեցին պաշտօնեայի վրա, որ ստացել էր պօստից փող գանձարանի համար։ Յափշտակեցին 40,000 րուբլուց աւելի։

ԼՕՆԴՕՆ, 1 յունիսի։ Բալֆուրը ենթարկվեց սաստիկ յարձակումների պարլամենտի և մամուլի կողմից իր հրաժարման համար կառավարչական օրինագծից, անգործներին աշխատութիւն տալու մասին։ Բանւորական դասակարգի շահերի ներկայացուցիչները սպառնում են կառավարութեան, նախատեսելով անկարգութիւնների և խռովութիւնների ծագումն և ցոյց են տալիս այն բանի վրա, որ նոյն իսկ Մանչեստրում և Լէյստերում անգործ մնացած բանւորները ընտրում են համապատասխան միջոցներ տեղաւորելու համար իրանց կանանց և երեխաների աղքատների ապաստարաններում, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենան գործել աւելի մեծ ազատութեամբ, ձեռք մանելիս։ Եկող երկուշաբթի կը կայանայ մեծ ցոյց անգործ մնացած բանւորների կանանց կողմից։ Կանանց պատգամաւորութիւնը կը ներկայանայ Բալֆուրին, խնդրելու համար պատգամաւորներին ընդունել օրինագիծը։ Գրեթէ մի միլիօն աղքատներ օգտվում են տարվայ

սկզբից կառավարութեան պաշտօնական նպաստով։

2 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հրատարակված է Բարձրագոյն հրաման մեղմացնելու այն անձանց վիճակը, որոնք յանցաւոր են գտնվել կրօնը պաշտպանող օրէնքների դէմ։ Այդ հրամանի զօրութեամբ յանցաւորների մի մասը արժանացաւ լիակատար ներման, իսկ այլոց պատիժը մեղմացրված է զանազան աստիճաններ, գործադրութեամբ այն ողորմութիւնների և առանձնաշնորհումների, որ պարգևել է 1904 թ. օգոստոսի 11-ի ամենաողորմած մանիֆեստը։

ԳՈՒՆՋԺՈՒԼԻՆ, 1 յուլիսի։ Զօրքերի մէջ փոփոխութիւն չը կայ՝ Կօրէայից եկած գեկուցումների համաձայն, դէպի Շոմէն ուղղվում են ճապօնական նշանաւոր ուժեր։ Գունչժուլինում անդորրութիւն է։ Վերջին ժամանակի սաստիկ շոգերը ռուսաց մէջ բերում շատ ստամոքսային հիւանդութիւններ, առանց սակայն ծանր բնաւորութիւն ստանալու։

ԲԵԼԳՐԱԴ, 1 յունիսի։ Նորերս յարձակումն գործվեց զէնքի պահեստի վրա Նիշում։ Այսօր «Շտամպա» լրագրում տպված է լուր, թէ զինաւորված մի հրոսակ խումբ փորձեց կողոպտել վառօդային պահեստը Եագօդինի մօտ, ցրվեց։

ՍՕՖԻԱ, 1 յունիսի։ Ֆրանսիական ազգային տօնի առիթով գեներալ Նիկօլաևը շնորհաւորեց Սօֆիայի ֆրանսիական մինիստր—ռէզիդէնտ Ալիվէին իշխան Ֆէրդինանդի անունից։ Շնորհաւորութիւնները մատուցին նոյնպէս մինիստր-նախագահը բուլղարական կառավարութեան անունից, օտար ներկայացուցիչները և ֆրանսիական կօլօնիայի անդամները։

ԲԱԳՈՒ, 1 յուլիսի։ Մէրկուրիեվսկայա փողոցի վրա տեղի ունեցաւ յարձակումն Պետերբուրգի միջազգային առևտրական բանկի արտէլշչիկի վրա. խլեցին պորտֆէյլը թղթակցութեամբ և 5100 րուբլիով։ Զարագործները փախան։

ՔԻՇԻՆԵՎ, 1 յուլիսի։ Լոյս տեսաւ «Бесарабецъ» լրագրի առաջին համարը հրդուեալ հաւատարմատար Մալկիի խմբագրութեամբ։

ԼՈՆԴՈՆ, 2 յուլիսի։ Գերմանական սինդիկատը ձեռք բերեց 200,000 ֆունտով մի հողաբաժին Միչի մօտ Հարաւային Վալլիսում, որի տարածութիւնն է 2430 հեկտար, լաւագոյն քարածուխի հարուստ հանքերով։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

28 յունիսի

Բորսայի դիսկօնտը	$5^1/_2$—$6^3/_4$%	»
Պետական 4% ռենտան	$84^3/_8$ —	»
I Ներքին փոխառ.	400— —	»
II » »	300— —	»
III » »	265— —	»
Թիֆլիսի քաղաք. Կրեդիտ. Ընկ.	—	»
Բաքուի »	—	»
Թիֆլիսի հող. բանկի 5%	—	»
» » $4^1/_2$%	—	»
Բաքուի նավթ. Ընկ.	—	»
Կասպիական Ընկ.	—	»
Մանթաշեան և Ընկ.	203— —	»
Նոբելի և Ընկ.	—	»

Խմբագիր՝ ԱԼԻՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի համար. իսկ Թիֆլիսինը 58 րոպէ կամ մի ժամ աւելի ուշ պէտք է հաշուել).

	Գնաց.	Մարդ.	Արագ.	Ապր.
Բաթումից դուրս գալը	4.33	12.38	1.18	5.10
Թիֆլիս հասնելը	10.43 առ.	5.51	2.22	11.18
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.28	6.39	10...	6.50
(Թիֆլիսի ժամանակով)	12.26	7.37	10.58	7.48
Բաքում հասնելը	12.31	7. 8	8.16	12.42
Բաքուից դուրս գալը	5.55	10. 9	9.33	
Թիֆլիս հասնելը	6.29	10.33	7.39	
Թիֆլիսից դուրս գալը	7.29	11.13	4.59	
(Թիֆլիսի ժամանակով)	8.27	12.11	5.57	
Բաթում հասնելը	1.—	4.59	5.46	
Երևանից դուրս գալը		12.25		9.40
Կարսից »		4.12		1.17
Ալէքսանդրոպոլ »		7.50		5.26
Թիֆլիս հասնելը »		5.24 առ.		3.28
Թիֆլիսից դուրս գալը		11.50 գիշ.		2.50
(Թիֆլիսի ժամանակով		42.48 գիշ.		3.48 ց.
Ալէքսանդրոպ. » »		10.50		2.44
Կարս հասնելը		2.20		6. առ.
Թիֆլիս »		4.48		8.52

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և նեարդային

Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ և վիրաբուժութիւն։

Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—$1^1/_2$-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ի. .Գ ԱԲԵԱՆՑ—7—8 ժ. ներքին հիւանդ.

Գ. Ա. ԱՐԴԱԶԻԱՆԻ. Կատարում է միկրօ-քիմիական և բակտերօլօգիական հետազօտութիւններ։

Օ. Ա. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—ատամը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ..

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերօթիկ հիւանդներ։

Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

ՄԻ հայ օրիորդ Պարիզի Սորբօնի ուսանողուհի ցանկանում է դաստիարակչուհու պաշտօն ունենալ. համաձայն է գնալ ուրիշ քաղաքներ. ունի վկայական։ Հասցէ. Антоньевская ул. № 1. д. Гакѣчова. 3—3

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԾԱԽՎՈՒՄ Է

Թ ի ֆ լ ի ս ո ւ մ

Մի շատ բանուկ տեղում ամանեղէնների, ամպերի, մասամբ գալանտէրէական ապրանքների մի մագազին՝ ֆիրմայով և բոլոր պարագաներով։ Տեղեկութիւնների համար դիմել անձամբ կամ գրաւոր I քաղաքամաս, Գարաեվսկի փողոց տուն № 5, Ա. Մարտիրոսեանին։ 2—2

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

Սօֆիա Ի. Գէյբօրտո-Լօկշ

Տեղափոխվել է Կաղնաչէյսկի փողոց № 7, տուն իշխ. Թումանովայի, Ալէքսանդրեան այգու դիմացը։ (Կ.Ե.Հ.) 8—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Բ. Նաւասարդեան

Պ ե ա տ ի գ օ ր ս կ ո ւ մ ընդունում է սիֆիլիսի, միզասեռական և վիրաբուժական հիւանդ։

Пятигорскъ, домъ Померанцева. 34—50

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ խնդրում է հայ հեղինակներին և թարգմանիչներին, որոնք ցանկանում են բեմ հանել իրանց աշխատութիւնները, ուղարկել այդպիսին նախապէս վարչութեան՝ հանդերձ իրանց պայմաններով, նաև բոլոր ն ո ր սիրողուհիներին և սիրողներին, որոնք կը կամենային առաջիկայ սեզօնում մասնակցել ներկայացումներին, յայտնել նախապէս այս մասին վարչութեան հետևեալ հասցէներով։ Тифлиское Собраніе: Режисеру Г-жѣ О. М. Майсурянъ կամ З. Д. Мямулянъ. (Կ.) 1—4

Թ ա ր գ մ ա ն վ ո ւ մ է

ԿԼԱՐ ՑԵՏԿԻՆԻ

«ЖЕНЩИНА И ЕЯ ЭКНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ» 1—3

ԱՏԱՄՆԵՐԸ

յանում է, պլօմբում է, մաքրում է և հեռացնում է վ ա տ հոտը։ Գր. Մատով. Եօխվէդ։ Միխայլօվսկայա, 108։ Գերմանակ. եկեղեցու դիմաց։ Զքաւորներին զիջում կը լինի։ (ո.կ.ե.) 15—15

ՄԵԶ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

դակրօյշչիկ, կօշկակար և չուշտ կարող

Հասցէն Թիֆլիս, վօկզալի դիմաց «Վօստօկ» հիւրանոց, Նիկողայոս Յարութիւնեան։ (շ. կ. ե.) 2—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԻՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ

ԱԶԲԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12

Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Վելիամինօվսկայա փողոց № 8։ (ե.ո.) 100—100

Կիևվի նահանգ Չերկասս քաղաքում ծխախոտի գործարանատէր

Ա. Տ. ՉԱՐԻՑԿԻՆ

սրանով տեղեկացնում է մախօրկայի պ.պ. գործարանատէրերին, որ ապրանքային «Мельница» նշանի գործածութիւն ֆինանսների մինիստրութիւնը հաստատել է բացառապէս իր, Չարիցկու վրա, № 6425 վկայագրով և նախազգուշացնում է պ.պ. ֆաբրիկանտներին, որ ամեն մի կեղծում «Мельница» նշանի օրէնքով կը հալածվի։ 2—5

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Երկու սեռի անձանց համար

(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական, եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Ունկնդիրները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։

Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (Հ. Կ.) 1—30

ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ
ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ
ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ

КОМПАНІИ ЗИНГЕРЪ

Необходимы для домашняго употребленія. Образцовы въ конструкціи и исполненіи. Продаются только въ магаз. Комп. Зингеръ.

Отпускъ машинъ съ платежемъ отъ 1 рубля въ недѣлю.

Безплатное обученіе шитью и моднымъ художественнымъ вышивкамъ.

Остерегайтесь поддѣлокъ!

Ручныя машины съ высокимъ рукавомъ во всѣхъ нашихъ магазинахъ отъ 25 руб.

Болѣе 1200 собственныхъ магазиновъ по всей Россіи!

Магазинная вывѣска. Рисунокъ утв. Отд. пром. и торг. М. Фин.

фабричное клеймо которымъ снабжены машины.

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԶԻՆԳԵՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Վաճառվում են միայն Ընկերութեան սեփական խանութներում։ Աւելի քան 1200 խանութ Ռուսաստանի Կայսրութեան ամեն քաղաքներում։ Խանութները ճանաչվում են Ռուսաց «З» տառը ձևակերպող ցուցանակներով, համաձայն ֆինանսների մինիստր.—Արդիւնաբեր. և Առևտր. բաժնի հաստատած նկարին։ Զգուշացէք կեղծիքներից։ Մեքենաները տրվում են սկսած շաբաթական 1 րուբլի վճարից։ Կ. 15—25

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 2-го іюля 1905 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» ընկ. Электропечатня типографскаго Т—ва „Гермесъ". Мад. ул. № 15.